

Київський національний торговельно-економічний університет
Факультет міжнародної торгівлі та права
Кафедра міжнародного публічного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Правовий статус міжнародних фінансових організацій»

Студентки 2 курсу, 10мз групи,
спеціальності 293 «Міжнародне
право»,
спеціалізації «Міжнародне право»

підпис студента

Мехдієвої Гюльнари
Фахрадін кизи

Науковий керівник доктор
юридичних наук, професор

підпис керівника

Дешко
Людмила Миколаївна

Гарант освітньої програми
доктор юридичних наук,
професор

підпис консультанта

Дешко
Людмила Миколаївна

Київ – 2019

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень.....	2
Вступ.....	3
1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	6
1.1. Передумови виникнення і розвитку міжнародних фінансових організацій	6
1.2. Класифікація міжнародних фінансових організацій, їх цілі та функції ...	13
2. ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА СПЕЦИФІКА ЇХ ТИПОЛОГІЗАЦІЇ.....	17
2.1. Характеристика діяльності Міжнародного банку реконструкції і розвитку	17
2.2. Правовий статус окремих міжнародних фінансових організацій	21
3. ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА АЗЕРБАЙДЖАНУ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	27
3.1. Форми співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями.....	27
3.2. Форми співробітництва Азербайджану з міжнародними фінансовими організаціями.....	33
3.3. Механізми регулювання мікрокредитування.....	41
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БМР – Банк міжнародних розрахунків (англ. Bank for International Settlements)

ЄАБР – Євразійського банку розвитку (англ. Eurasian Development Bank, EDB)

ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку (англ. European Bank for Reconstruction and Development)

МАР – Міжнародна асоціація розвитку (англ. International Development Association)

МБРР – Міжнародний банк реконструкції та розвитку (англ. International Bank for Reconstruction and Development)

МВФ – Міжнародний валютний фонд (англ. International Monetary Fund)

МФК – Міжнародна фінансова корпорація (англ. International Finance Corporation)

МФО – Міжнародна фінансова організація

ООН – Організація Об'єднаних Націй

СПЗ – Спеціальні права запозичення (англ. special drawing rights)

США – Сполучені Штати Америки

ТНК – Транснаціональні корпорації

ЧБТР – Чорноморський банк торгівлі та розвитку

PDL – Payday Loan

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Основною ознакою сучасних міжнародних економічних відносин і стану світової економіки є посилення процесів інтернаціоналізації і глобалізації, що впливає на зростання взаємозалежності економік різних держав. Економіки незалежних держав перетворився в глобальну економічну систему, що в свою чергу не залишилося місця для стихійних ринкових відносин між ними.

Перехід України до ринкової економіки вимагав реконструкції існуючих і створення нових економічних інструментів, які були не властиві адміністративно-командної системи управління економікою. Входження України в світовий економічний простір позитивно вплинуло на активне залучення суб'єктів господарської діяльності країни у зовнішньоекономічну діяльність, необхідність освоєння європейських методів ведення підприємницької діяльності. Звичайним явищем став обіг іноземної валюти: здійснення розрахунків в іноземній валюті, покупка необхідної валюти, продаж отриманої за поставлену продукцію валюти. Входження України в світовий економічний простір позитивно вплинуло на активний розвиток валютного ринку, виходу на нього нових операторів, появи нових видів відносин, угод і операцій.

У 1991 р. після набуття державою незалежності Україна почала формувати взаємовідносини з міжнародними фінансовими організаціями – Міжнародним валютним фондом, групою Світового банку, Європейським банком реконструкції та розвитку та Чорноморським банком торгівлі та розвитку [3; 33].

Вступ України до міжнародними фінансовими організаціями став першим кроком до поширення міжнародного співробітництва, відкриваючи Україні шлях на міжнародні фінансові ринки. Задля забезпечення достатніх фінансових ресурсів для здійснення системних і структурних реформ в

Україні і зміни ставлення до України у світі сьогодні важливими для держави є взаємовідносини з МФО.

Відчуваючи постійну необхідність у інформації про взаємозв'язки держави як суб'єкта міжнародних економічних відносин з економічними агентами світу, що полягає насамперед у можливості простежити за розвитком зовнішньої торгівлі певної країни, визначити форми й обсяги іноземного інвестування та рух капіталів, органи державної влади визначають економічну, фінансову, грошово-кредитну політику країни. А також проводять пошуки новіших шляхів розвитку держави, нових форм міжнародної організації господарювання. За даними платіжного балансу – одного з найголовніших документів, що характеризує економічний стан країни і насамперед її платоспроможність, можна з'ясувати стан офіційних золотовалютних резервів і зовнішньої заборгованості. Платіжний баланс є одним з основних інструментів макроекономічного аналізу та прогнозування, формування податкової та грошово-кредитної політики, заходів із регулювання зовнішньої торгівлі, внутрішнього валютного ринку і валютного курсу. Таким чином, завдяки платіжному балансу уряд будь-якої країни має змогу не тільки проаналізувати свої національні проблеми, а й визначити майбутній стан країни у зовнішніх господарських зв'язках.

Об'єктом дослідження є суспільно-правові відносини функціонування світової валютної системи та правового регулювання діяльності міжнародних фінансових організацій.

Предметом дослідження є правовий статус міжнародних фінансових організацій.

Метою проведеного дослідження є систематизація матеріалу щодо функціонування світової валютної системи, регулювання валютно-кредитних відносин; діяльності міжнародних фінансових організацій; визначення основних форм та особливостей взаємовідносин України з МФО.

Досягнення визначеної мети передбачає постановку і вирішення наступних завдань:

- розкрити передумови виникнення і розвитку міжнародних фінансових організацій;
- сформулювати класифікацію міжнародних фінансових організацій, їх цілі та функції;
- уточнити особливості принципів, механізмів функціонування міжнародних фінансових організацій, специфіку їх типологізації;
- встановити основні форми співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями;
- проаналізувати форми співробітництва Азербайджану з міжнародними фінансовими організаціями;
- розкрити механізми регулювання мікрокредитування.

Методологічні та теоретичні основи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять усталені і вітчизняній науці спроби і методи наукового пізнання. В якості науково-пізнавальних інструментів і прийомів використані як загальнонаукові методи – історичний логічний, системний, функціональний, методи аналізу і синтезу. так і спеціально наукові методи – формально-юридичний, порівняльно-правовий, правової герменевтики та інші.

Зростання ролі використання кредитних ресурсів МФО як чинника та інструмента проведення структурної трансформації національної економіки в контексті посилення тенденцій до глобалізації та інтернаціоналізації потоків капіталу об'єктивно спричинили інтерес дослідників до цієї галузі міжнародної співпраці. Водночас виникнення кризових явищ у світових фінансах та відсутність дієвих механізмів їх передбачення та попередження зробили міжнародні фінансові організації об'єктом всебічної критики. Серед авторів, які досліджують питання діяльності міжнародних фінансових організацій варто відзначити роботи Д. Кауфмана, У. Тіссена, В. Танзі, Л. Хоффмана, Д. Шапіро, О. Зайцева, П. Кадочникова, Л. Красавіна, С. Синельнікова, А. Шадріна та інші. Питання співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями викладені у роботах В. Єременко, З. Луцишин, О. Пивоварського, Л. Саакадзе, В. Хорошковського та інші.

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

1.1. Передумови виникнення і розвитку міжнародних фінансових організацій

Бурхливий розвиток зовнішньоторговельних і валютних відносин, обоюдну інтегрованість національних економік, загрози кризових ситуацій у світовій валютно-фінансовій системі в другій половині 40-х рр. ХХ ст. спровокували створення міжнародних фінансових організацій задля формування механізмів щодо недопущення фінансових криз. У результаті створення МВФ у 1944 р. зміцнилися зв'язки у сфері фінансового співробітництва між країнами. Створення міжнародного валютного фонду як міжнародного фінансового інституту це важливий крок в галузі міжнародного права щодо зміцнення міжнародної фінансової стабільності.

Спрямованість світової спільноти на міжнародне економічне зростання активізувала діалог про співпрацю з питань валютно-фінансової політики держав в інтересах створення більш потужної основи для сталого розвитку світових економік, що послужило поштовхом до бурхливого створення міжнародних фінансових організацій.

До кінця ХХ ст. було створено більше 20 міжнародних (міжурядових, міждержавних) фінансових організацій, серед яких за складом можна виділити такі, що володіють повноваженнями у рамках міжнародних валютних відносин:

- 1) міждержавні універсальні фінансові організації, мета діяльності яких в міжнародних валютно-фінансових відносинах має значення для всіх держав – суб'єктів світової валютної системи (наприклад МВФ);
- 2) міжнародні багатосторонні фінансові організації (наприклад, БМР);
- 3) регіональні міжнародні фінансові організації, що характеризуються

обмеженим складом учасників за територіальною ознакою (наприклад, Африканський валютний фонд);

4) двосторонні міжнародні фінансові організації [4].

Основою створення міжнародних фінансових організацій є підписання і ратифікація міжурядових чи міждержавних угод. Статути деяких міжнародних фінансових організацій є невід'ємною частиною угод (наприклад, Статут Євразійського банку розвитку від 12 січня 2001 р.). [14]

Євразійський банк розвитку (ЄАБР) (англ. Eurasian Development Bank, EDB) – регіональний банк розвитку, заснований Російською Федерацією і Республікою Казахстан в 2006 році.

В даний час учасниками Банку є шість держав:

Вірменія Республіка Вірменія,

Білорусія Республіка Білорусь,

Казахстан Республіка Казахстан,

Киргизія Киргизька Республіка,

Таджикистан Республіка Таджикистан,

Росія Російська Федерація [43].

Україна не входить до складу учасниками Банку.

В Угоді (Статуті) міжнародної фінансової організації чітко визначаються цілі створення, функції, склад учасників, розмір статутного капіталу, види діяльності та операції, здійснювані організацією. Особливу увагу заслуговують статті Угоди про надання імунітетів, привілеїв і пільг міжнародним фінансовим організаціям. Наприклад, ЄАБР відповідно до ст. 31 його Статуту надаються наступні імунітети і привілеї:

1. Євразійський банк розвитку має імунітет від будь-якого судового переслідування, за винятком випадків, які не є наслідком здійснення його повноважень або не пов'язаних із здійсненням цих повноважень. Позови проти ЄАБР можуть бути порушені тільки в компетентних судах на території держави, в якій ЄАБР розташований, або має філію, дочірній банк або представництво, або призначив агента з метою прийняття судової повістки

або повідомлення про процесі, або випустив цінні папери або гарантував їх.

2. Незалежно від положень п. 1 зазначеної статті ніякі дії і позови не розпочинаються проти ЄАБР з боку будь-якого учасника ЄАБР або будь-якої особи, органу й установи учасника, чинного або яка поставила вимогу від імені такого учасника. Учасники ЄАБР можуть використовувати спеціальні процедури для врегулювання протиріч, передбачені Статутом, положеннями та регламентами ЄАБР, а також угодами, укладеними їм з державами-учасницями та міжнародними організаціями.

3. Майно і активи ЄАБР, що знаходяться на території його учасників, володіють імунітетами від обшуку, ревізії, арешту, конфіскації, експропріації чи якийсь інший форми вилучення або відчуження до винесення остаточного судового рішення стосовно ЄАБР.

4. Тією мірою, в якій це необхідно для досягнення цілей і виконання функцій ЄАБР, та з урахуванням положень його Статуту, все майно і активи ЄАБР вільні від яких би то не було обмежень, приписів і мораторіїв.

5. Архіви, майно, а також будь-яка інформація, що належать ЄАБР або власником яких він є, є недоторканими на території його учасників.

6. Держави-учасниці ЄАБР надають йому для офіційної зв'язки не менш сприятливі умови, ніж ті, які уряди цих учасників ЄАБР надають будь-якому іншому уряду, включаючи його дипломатичні представництва, щодо пріоритету, тарифів і ставок на поштові відправлення, каблограми, телеграми, радіограми, користування телефоном та іншими засобами зв'язку, а також відносно застосування знижених ставок з метою передачі відомостей для засобів масової інформації. Усі витрати, пов'язані з оплатою зазначених послуг, провадяться за рахунок коштів ЄАБР.

7. Усі повноважні представники ЄАБР, їх заступники, голова Правління ЄАБР, його заступники, члени Правління та співробітники ЄАБР володіють імунітетами від судового і адміністративного переслідування за дії, вчинені ними при виконанні службових обов'язків.

Відповідно до ст. 31 Статуту Євразійського банку розвитку (ЄАБР)

надаються наступні податкові пільги:

1. Євразійський банк розвитку, його доходи, майно та інші активи, а також його операції та угоди, здійснювані відповідно до Статуту Євразійського банку розвитку на території держав – учасниць ЄАБР, звільняються від будь-яких податків, зборів, мита та інших платежів, за винятком тих, що являють собою плату за конкретні види обслуговування.

2. Заробітна плата і винагорода голови Правління ЄАБР, його заступників, членів Правління і співробітників ЄАБР звільняються від оподаткування. Кожна держава – учасниця ЄАБР вправі не застосовувати зазначене звільнення від оподаткування стосовно своїх громадян та осіб, які постійно проживають на території даної держави.

3. Ніякі зобов'язання або цінні папери, випущені ЄАБР, а також дивіденди або відсотки на них, незалежно від того, хто є їх власником, не обкладаються в державах – учасницях ЄАБР податками, які: а) є дискримінаційними відносно таких зобов'язань або цінних паперів тільки в силу того, що вони випущені ЄАБР, або б) єдиною юридичною підставою справляння містять одне з наступних умов: місце випуску зазначених зобов'язань або цінних паперів; валюту, в якій вони випущені, підлягають оплаті або оплачуються; місцезнаходження будь-якого закладу чи місця діяльності, що належить ЄАБР [20].

На основі договору між Урядом України та Європейським Банком Реконструкції та Розвитку (ЄБРР, англ. European Bank for Reconstruction and Development, EBRD) про співробітництво та діяльність Постійного Представництва ЄБРР в Україні (Договір ратифіковано Законом № 319-VI (319-17) від 04.06.2008, ВВР, 2008, № 29, ст.256), була досягнута домовленість про застосування до ЄБРР передбачених імунітетів, привілеїв Статутом.

ЄБРР – інвестиційний механізм, створений в 1991 році 40 країнами і двома міжнародними організаціями для підтримки ринкової економіки та демократії в 34 країнах – від Центральної Європи до Центральної Азії. Як

міжнародна організація, ЄБРР користується рядом привілеїв, як, наприклад, юридична недоторканність співробітників.

Учасниками проекту є наступні країни та організації: Албанія, Вірменія, Австралія, Австрія, Азербайджан, Білорусь, Бельгія, Боснія і Герцеговина, Болгарія, Великобританія, США, Канада, Народної Республіки Китай, Хорватія, Кіпр, Чехія, Данія, Єгипет, Естонія, Фінляндія, Франція, Грузія, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Ізраїль, Італія, Японія, Казахстан, Південна Корея, Киргизія, Люксембург, Північна Македонія, Мальта, Мексика, Молдова, Монголія, Марокко, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Росія, Сербія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Таджикистан, Туреччина, Туркменія, Узбекистан, Україна, Чорногорія, Ліхтенштейн, Республіка Косова, ЄС Європейський союз, Європейський інвестиційний банк [44].

Створення нових і розвиток вже створених міжнародних фінансових організацій позитивно впливає на процеси глобальної інтеграції у світову економіку різних країн, що особливо актуально в період виходу з світової фінансової кризи [18].

До складу сучасної розгалуженої системи міждержавних організацій та інституцій входять валютно-фінансові установи як глобальні, так і регіональні. Значну роль у регулюванні сучасного світового господарства відіграють, зокрема, такі міжнародні фінансові організації, як Бреттон-Вудські інститути, Банк міжнародних розрахунків (БМР) та банки регіональної спеціалізації (Африканський банк розвитку, Азіатський банк розвитку, Міжамериканський банк розвитку та ін.) та зосереджують фінансово-кредитних ресурси [30].

Різні міжнародні фінансові організації (МВФ, МБРР, МФК, МАР), мають різний правовий статус та володіють різними за обсягом правами та обов'язками. Так, Бреттон-Вудські угоди наділили МВФ і МБРР правами і обов'язками згідно норм міжнародного права. Їх міжнародна правосуб'єктність має функціональний характер, який виявляється у

договірному праві спроможності і дієздатності. Обсяг прав і обов'язків МБРР є більшими за МАР або МФК. Але Асоціація і Корпорація мають такі права і обов'язки, якими не володіє МБРР [32].

Функціонування міжнародних організацій взагалі, і фінансових зокрема, породжує нові явища у сфері права. Як зазначив колишній директор-розпорядник МВФ М. Камдессю, у кінці ХХ ст. виникла потреба розв'язати таке завдання – віднайти прийнятний спосіб поєднання світової економіки, яка стає більш інтегрованою (глобальною), і національного економічного суверенітету [7]. В науковій літературі ця проблема зазвичай позначається як співвідношення державного суверенітету і елементів над-національності, які належать до компетенції міжурядових організацій.

На думку фахівців, членство в міжнародній організації скоріш за все є формою реалізації суверенних прав держави, аніж їх втратою. Адже держава добровільно делегує свої права органу міжнародної організації, не втрачаючи при цьому своєї компетенції за делегованими питаннями [35]. Міра делегування і становить сутність інституту над-національності. Необхідність створення міжнародних організацій, які б володіли елементами над-національності, спричинена взаємозалежністю держав і потребою у досягненні загальнообов'язкової поведінки в низці питань. На сьогодні цілком очевидно, що економічний прогрес не може бути забезпечений винятково в межах національних кордонів. Необхідність пошуку взаємно погоджених рішень потребує посилення призначення і розширення компетенції міжнародних організацій.

Найяскравіше властивості над-національності проявляються при здійсненні програм структурних трансформацій, які розробляються МВФ спільно із МБРР. Ці програми відповідають принципам державного суверенітету й суверенної рівності держав, оскільки більшість рішень МБРР і МВФ мають рекомендаційний характер. Банк і Фонд дають рекомендації державі-члену щодо розвитку фінансової системи на підставі розгорнутої інформації про фінансово-економічний стан країни, яку надають держави-

члени [42]. Рекомендації звичайно містять заходи з регулювання економіки на макро- та мікрорівні. У випадку, якщо держава-член порушує статутні зобов'язання МБРР або МВФ, організацією можуть бути застосовані санкції, такі, наприклад, як заморожування кредитів державі [39]. В кожному конкретному випадку санкції зазвичай застосовуються щодо держави-члена не за невиконання вимог та рекомендацій, а внаслідок невиконання статутних зобов'язань – загалом. Невиконання рекомендацій є підставою для серйозного аналізу фінансово-економічного стану держави і її поведінки щодо відповідності статутним зобов'язанням.

Держави-члени зобов'язуються дотримуватись норм Банку та Фонду, які не повинні примушувати держави, але можуть здійснювати на них моральний тиск, щоб примусити виконувати правила та норми, на які вони добровільно погодились. У виразі ігнорування своїх зобов'язань державою-членом, решта держав-членів й можуть відмовити порушниці у праві одержувати кредити. У крайньому випадку, може застосовуватись такий спосіб впливу на порушника, як виключення з міжнародної організації або призупинення членства в ній.

Рішення, які мають обов'язкову силу, приймаються радами керуючих Банку та Фонду, які складаються з представників всіх країн-членів цих організацій. На підставі такого рішення директорати, як виконавчі органи, приймають інструкції та постанови.

Діяльність міжнародних фінансових організацій підтверджує загальну тенденцію розширення контрольних функцій міжнародних економічних організацій [41]. Аналіз практики міжнародних фінансових організацій універсального характеру вказує на те, що елементи над-національності у цих організаціях отримали новий розвиток і проявляються в адаптованій до сучасних умов міжнародних відносин формі.

Наднаціональний характер діяльності Банку і Фонду виявляється також і в їх діяльності стосовно врегулювання боргової проблеми країн-членів. Організації відіграють головну роль не тільки в розробці, але і в практичній

реалізації принципів і механізмів, які узгоджуються на різних рівнях міжнародної стратегії врегулювання зовнішньої заборгованості держав.

1.2. Класифікація міжнародних фінансових організацій, їх цілі та функції

Критеріями класифікації МФО можна визначити умови членства, коло компетенції й учасників, характер повноважень.

За колом компетенції (функціональною спрямованістю) міжнародні організації можна поділити на організації загальної та спеціальної компетенції. Такий критерій МФО говорить про належність до організацій зі спеціальною компетенцією. Але організаціям загальної компетенції, а також організаціям нефінансової спрямованості також властиві певні риси міжнародних фінансових організацій. Найширшу компетенцію серед усіх МФО має Міжнародний валютний фонд.

За умовами членства виокремлюють МФО з відкритим і закритим членством. До закритих організацій нових членів приймають тільки за запрошенням її засновників, а до відкритих – кожену державу, що підтримує принципи і статут організації [16].

За характером повноважень можна виокремити МФО:

- координаційного типу – поділяють свої повноваження з державою і відрізняються співвідношенням цих повноважень та методами регулювання (наприклад, більшість установ ООН, що займаються валютно-фінансовими проблемами);
- з окремими наддержавними функціями, в установчих документах. У них обмежується компетенція держав-учасниць в окремих сферах, ухвалення рішень державами відбувається лише за згодою цих організацій (МВФ, МБРР);

– наддержавні, особливістю, яких є створення обов'язкових для держав-учасниць правил і норм (Європейський центральний банк) [1].

За колом учасників МФО поділяються на глобальні та регіональні. Цей критерій називають критерієм географічного поширення організацій [23; 38]. Членом глобальних МФО може стати будь-яка країна незалежно від її географічного розташування. Такими організаціями є: Міжнародний валютний фонд, група Світового банку, Банк міжнародних розрахунків. Крім того, такими організаціями вважаються Паризький та Лондонський клуби кредиторів, які є неформальними організаціями, регулюють проблеми боргових зобов'язань країн, не будучи при цьому спеціалізованими МФО [22].

Крім, вище зазначених, глобальних МФО існує значна кількість регіональних, до яких насамперед належать регіональні банки розвитку, та регіональні валютно-кредитні та фінансові організації (Європейський центральний банк, Європейський інвестиційний банк тощо) [6].

Порядок створення будь-якої міждержавної МФО передбачає:

1. прийняття установчого документа – міжнародного договору, або статуту чи конвенції, який набуває чинності з моменту її ухвалення шляхом голосування держав-членів;
2. формування структури організації за допомогою спеціальних підготовчих органів, діяльність яких спрямована на розробку проектів правил і процедур майбутніх органів організації, створення штаб-квартири, складання порядку денного головних органів;
3. скликання головного органу, з якого починається функціонування організації і завершується формування організаційної структури.

Припинення діяльності організації відбувається шляхом погодженого волевиявлення держав-членів – підписанням протоколу про розпуск.

Компетенція МФО визначається в її установчому документі і може регулює сферу діяльності. У межах своєї компетенції міжнародна організація наділяється повноваженнями для виконання покладених на неї цілей і

завдань [34]. Внески держав-членів становлять фінансові кошти МФО, і як правило, використовуються для загальних потреб. Кожна структурна одиниця, створена у межах організації, має свою визначену установчими документами внутрішню структуру і склад, порядок прийняття рішень. Його компетенція не може бути змінена без згоди країн-членів.

Узагальнивши цілі діяльності МФО, можна виокремити такі основні:

- стабілізація і розвиток міжнародної валютно-фінансової системи;
- міждержавне валютне та кредитно-фінансове регулювання;
- розробка та координація стратегії і тактики розвитку світової фінансової та валютної системи;
- акумуляція фінансових ресурсів та їхнє використання з метою забезпечення стабільності національного, регіонального та світового економічного розвитку;
- збирання та обробка інформації, наукові дослідження з проблематики міжнародних фінансових відносин [24].

Функції міжнародних фінансових організацій залежать від цілей та компетенції полягають у:

- регулюванні міжнародних валютно-фінансових відносин;
- нагляді за станом міжнародної валютної системи;
- сприянні макроекономічній стабілізації та структурній перебудові реального сектору економіки, поширенню досвіду трансформаційних перетворень у країнах з перехідною економікою;
- моніторингу розвитку економіки країн-членів і виконання ними зобов'язань перед МФО.

Зв'язок між МФО і країною-реципієнтом є двостороннім [15] і відбувається поетапно:

I етап – підготовчий – органи державної влади (уряд, національний банк) беруть участь у формуванні МФО шляхом: а) внесення певної суми коштів в акціонерний капітал; б) визначення функцій та завдань її діяльності; в) визначення структури організації; г) створення й оформлення статуту

організації; д) створення первинного органу, з якого починається функціонування організації.

II етап – активний – МФО реалізує фінансові проекти або надає ресурси країні-члену для реалізації визначеної програми дій.

2. ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА СПЕЦИФІКА ІХ ТИПОЛОГІЗАЦІЇ

2.1. Характеристика діяльності Міжнародного банку реконструкції і розвитку.

Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) був заснований у 1944 р. з метою забезпечення міжнародних довгострокових інвестицій, для допомоги у відновленні економіки спустошених війною країн Європи згідно із «планом Маршалла». Перші кредити МБРР були надані в кінці 40-х рр. ХХ ст. для фінансування відновлення зруйнованих війною економіки країн Західної Європи.

Після 1952 р., коли країни Західної Європи набули певної економічної самостійності, діяльність Банку зазнала трансформації викликані появою значної кількості політично незалежних молодих держав; із зміною політичного положення колишніх колоній; з проблеми вибору країнами, що здобули незалежність, шляхів свого розвитку.

Усе це знайшло своє відображення у статутних цілях міжнародних фінансових організацій, сформульованих у Бреттон-Вудсі [29]. Згідно із Статутом Банк має такі цілі:

- заохочення інвестицій на виробничі цілі держав;
- стимулювання приватних іноземних капіталовкладень і доповнення їх, за необхідності, власними кредитами;
- забезпечення гарантіями приватних іноземних інвестицій;
- сприяння збалансованому розвитку міжнародної торгівлі і підтримка рівноваги платіжних балансів;
- заохочення економічного розвитку в найбільш бідніших країнах;
- допомога країнам-членам у реконструкції і розвитку їх територій;
- надання допомоги країнам, що розвиваються, шляхом довгострокового фінансування проектів і програм розвитку;

- сприяння конверсії військової економіки;
- надання найбільш бідним країнам спеціальної фінансової допомоги через Міжнародну асоціацію розвитку;
- підтримка приватних підприємств у країнах, що розвиваються, через свою філію – Міжнародну фінансову корпорацію.

Коли на початку 80-х рр. ХХ ст. в основу діяльності МБРР і МВФ були покладені «програми структурних перетворень», оскільки борг країн «третього світу» перетворився на гостру проблему, яка постійно загрожувала міжнародній банківській системі. Ці програми стали новим напрямком діяльності Банку спочатку у країнах, що розвиваються, а пізніше – і в колишніх соціалістичних країнах східної Європи. Основні напрямки діяльності Банку поєднують середньо- і довгострокове кредитування інвестиційних об'єктів у різних галузях економіки країн-членів. Банк бере активну участь і в підготовці проектів, їх технічному та фінансово-економічному обґрунтуванні [31].

Але Банк – це не тільки джерело зовнішніх фінансових ресурсів для країн, що розвиваються, але і важливий центр розробки, підтримки і реалізації стратегії розвитку країн «третього світу». Світовий банк володіє унікальною можливістю сприяти більшій інформованості країн-членів щодо найсучаснішої практики в сфері економіки і ефективно розповсюджувати необхідні знання серед країн, яким він надає допомогу [39].

Компетенція МБРР розширилась, організація еволюціонувала від вузькоспеціальних кредитно-фінансових питань до макроекономічного прогнозування щодо країн-членів і світового ринку загалом. Банк поступово перетворився на центральний інститут розробки і апробації стратегій розвитку, на своєрідний інтелектуальний центр світового масштабу, відтіснивши функції фінансового характеру.

На початку ХХІ ст. кількість членів МБРР становила 180. Членство у МБРР є взаємопов'язаним із членством у МВФ. Жорстка прив'язка Статуту МБРР (розд. 1 ст. 2; розд. 3 ст. 6 Статуту) з членством у МВФ обумовлена

тим, що країни – члени МБРР зобов'язані підтримувати валютну політику згідно із положеннями Статуту МВФ. Тому виключення з однієї фінансової установи тягне за собою втрату зв'язку і з іншою.

Членство в Банку як в міжнародній організації унеможливорює виникнення правовідносин, які оформлюються за домовленістю, згідно з якою держави зобов'язані виконувати положення Статуту, а Банк – виконувати функції міжнародної фінансової організації.

Статутом МБРР встановлено жорсткий взаємозв'язок між фінансовим внеском держав-членів і можливістю членів впливати на рішення, які приймаються цією організацією. Співвідношення сил витримується за допомогою, так званої, «системи зваженого голосування» [31] країн-членів залежно від долі участі в акціонерному капіталі МБРР. Максимальна більшість, необхідна для прийняття рішень у МБРР, становить 80%.

Запровадження «зваженого голосування» має певний політичний зміст. Через те що держави-члени мають різний рівень розвитку, різні можливості участі у господарських зв'язках. Інакше, усі країни, які беруть участь у діяльності організації, претендували б на участь в її управлінні. В основу системи прийняття рішень МБРР був покладений не принцип рівноправ'я, а визнання економічної нерівності держав.

Для прийняття органами МБРР більшості рішень передбачена проста більшість голосів, в тому числі це стосується і прийому нових членів. До рішень, які потребують «спеціальної» більшості, належать:

I. Рішення з компетенції ради управляючих (% голосів):

– 100% (ст. 8 (b) Статуту МБРР) – для внесення до Статуту поправок щодо: права виходу країни з Банку; права визначати розмір збільшення свого внеску за умови чергового збільшення капіталу Банку;

– 80% – за умови додаткової участі в голосуванні 75% членів (ст. 8 (a) Статуту МБРР) для внесення до Статуту поправок, крім тих, що перераховані у попередньому пункті;

– 75% (розд. 2 (b) ст. 2 Статуту МБРР) – для збільшення капіталу

МБРР; (розд. 3 ст. 6 Статуту МБРР) – для збереження у складі Банку країни, яка вибула з МВФ;

– 50% + 1 голос за додаткової умови участі в голосуванні більш як 50% членів (розд. 2 ст.6 Статуту МБРР) – при виключенні з МБРР.

II. Рішення, які належать до компетенції Ради виконавчих директорів:

– 80% (розд. 4 (b) ст. 5 Статуту МБРР) – для збільшення кількості виборних виконавчих директорів;

– 75% (розд. 8 (iy) ст. 4 Статуту МБРР) – для рішення щодо інвестування вільних коштів банку у цінні папери і для визначення валют для цілей погашення кредитів.

Статутом МБРР встановлене право п'яти країн [31], які мають найбільші квоти щодо передплати акції Банку, призначення своїх індивідуальних представників до Ради директорів. Рада директорів МБРР складається з 12 членів. Решта країн обирають 7 членів виконавчого директорату шляхом утворення відповідних груп з 5-24 держав, на кожну з яких припадає 3-5% голосів.

Матеріальна база МБРР формуються на основі акціонерного капіталу за встановленими квотами для країн-членів, залучених коштів та нерозподіленого прибутку від здійснених операцій. Основним джерелом капіталів МБРР є міжнародний грошовий ринок та кошти отримані від продажу облігацій і векселів безпосередньо урядам, їх представництвом і центральним банкам. Відповідальність держав-членів обмежується розміром їхньої передплати.

Кредити МБРР надає тільки кредитоспроможним урядам країн, що розвиваються, та країнам із перехідною економікою. Кожен проект, що підтримується Банком, розробляється у тісному співробітництві з національними урядами і місцевими органами влади, що розширює межі правового регулювання [40].

Додаткове фінансування майже половина проектів отримують з інших офіційних джерел – організацій-донорів. Таке партнерство з МБРР є

своєрідною гарантію повернення своїх коштів і можливість одержання найбільш кваліфікованого обґрунтування здійснюваних капіталовкладень.

2.2. Правовий статус окремих міжнародних фінансових організацій

Міжнародний валютний фонд – це міжнародна валютно-фінансова організація, яка має статус спеціалізованої установи ООН. Фонд був створений у 1944 р., а почав функціонувати в травні 1946 р.

До предметної компетенції Ради управляючих МВФ належать такі питання (ст. III, XXVI, XXVIII Статуту МВФ:

- приймання держав у члени МВФ, призупинення і припинення членства будь-якої держави;
- зміна квот держав-членів у бюджеті МВФ;
- розподіл СПЗ;
- збільшення чи скорочення кількості виконавчих директорів;
- розгляд апеляцій держав-членів на рішення Виконавчої ради;
- затвердження Правил процедури МВФ;
- обрання членів різноманітних допоміжних органів (наприклад, Міжнародного валютно-фінансового комітету і Комітету з розвитку);
- внесення поправок до Статуту МВФ;
- ліквідація МВФ як міжнародної організації [35].

Окремі повноваження Рада управляючих делегує Виконавчій раді. Виконавча рада збирається на наради, зазвичай, тричі на тиждень і веде всю поточну роботу Фонду. Виконавча рада складається із 24 виконавчих директорів, 5 з яких призначаються провідними державами (США, Японією, ФРН, Францією і Великобританією), а решта 19 обираються іншими країнами-членами [35].

Внутрішню структурну взаємодію і стале функціонування організаційного механізму забезпечує встановленні обсяг і зміст компетенції

кожного органу міжнародної організації, що впливає на міру практичної реалізації предметної компетенції та сприяє ефективності у процесі досягнення цілей і завдань міжнародної організації. Членами МВФ є 181 країна.

Згідно зі Статутом, набути членство у МВФ можливо у два способи: стати «початковими членами» або, так званими, членами, що приєднались [35]. «Початковими членами» є держави, які брали участь у розробці Бреттон-Вудської угоди 1944 р. про створення МВФ і які його ратифікували до 31 грудня 1945 р. (п.1 ст. II Статуту МВФ. Таких держав було 39. В іншому випадку, згідно з п. 2 ст. II Статуту, до категорії держав, що приєднались, відносяться держави, які стали членами МВФ після започаткування його діяльності шляхом приєднання до його Статуту – засновницького документа, який за своєю юридичною природою є багатостороннім міжнародним договором.

Держави, виконуючи встановлені вимоги, одразу стають повноправними членами, що істотно прискорює започаткування діяльності міжнародної організації. Крім того, учасники засновницької конференції внаслідок дії положення про початкове членство опиняються в привілейованому стані, порівняно з іншими державами, для яких передбачається спеціальна процедура прийому, оскільки швидше стають повноправними членами і можуть одразу визначити напрямок діяльності організації.

У другому випадку, за процедурою набуття членства МВФ подається письмова заява директору-розпоряднику МВФ, підписана уповноваженою офіційною особою країни, яка бажає вступити до МВФ. Виконавчої ради МВФ на основі цієї заяви створює комісію з 5-6 виконавчих директорів для підготовки меморандуму про економіку країни – потенційного члена, але не більш як протягом 6 місяців. На основі аналізу структури експорту та імпорту, режиму національної валюти, правового режиму валютного регулювання Виконавча рада передає Раді управляючих для прийняття остаточного рішення свої обґрунтування щодо членства і квоти.

Рішення щодо членства у Фонді приймається шляхом голосування

простою більшістю голосів країн-членів Фонду. Водночас, у Статуті МВФ обумовлено, що умови прийому, у т. ч. умови передплати, ґрунтуються на принципах, відповідних тим, які раніше застосовувались щодо інших країн, які вже є членами Фонду [29]. Директор юридичного департаменту МВФ і один із провідних його теоретиків Дж. Голд писав: «Фонд застосовує свої критерії членства радше із гнучкістю, аніж з точністю. Фонд завжди наслідує неписаному принципу – із готовністю погоджуватись на якомога більш широке членство» [10].

Після схвалення Радою управляючих резолюції про прийом у члени держава, стосовно якої винесена резолюція, має протягом 6 місяців прийняти Статут МВФ 1978 р. (тобто, ратифікувати або приєднатись до нього).

Згідно зі Статутом, набути членство у МВФ можливо у два способи: стати «початковими членами» або, так званими, членами, що приєднались. У першому випадку йдеться про держави, які брали участь у розробці Бреттон-Вудської угоди 1944 р. про створення МВФ і які його ратифікували до 31 грудня 1945 р. (п.1 ст. II Статуту МВФ. Таких держав було 39. В іншому випадку, згідно з п. 2 ст. II Статуту, до категорії держав, що приєднались, відносяться держави, які стали членами МВФ після започаткування його діяльності шляхом приєднання до його Статуту – засновницького документа, який за своєю юридичною природою є багатостороннім міжнародним договором. Як зазначає Н. Ю. Єрпильова, введення до статутів міжнародних організацій спеціальних положень про «початкових членів» пов'язане з об'єктивними обставинами. Держави, виконуючи встановлені вимоги, одразу стають повноправними членами, що істотно прискорює започаткування діяльності міжнародної організації. Крім того, учасники засновницької конференції внаслідок дії положення про початкове членство опиняються в привілейованому стані, порівняно з іншими державами, для яких передбачається спеціальна процедура прийому, оскільки швидше стають повноправними членами і можуть одразу визначити напрямок діяльності організації.

Існує й інший аспект приєднання. Держави, які не мали з різних причин

права членства, можуть одержати право стати учасником договору. Така ситуація мала місце з Німеччиною і Японією, які на момент Бреттон-Вудської конференції 1944 р. не мали права вступати до МВФ. Враховуючи цей факт, необхідно зазначити низку вимог для прийому в члени МВФ різних держав:

- країна, яка бажає вступити до МВФ, повинна володіти ознакою суверенітету;
- держава має володіти формальним контролем за своєю зовнішньою політикою;
- держава повинна добровільно взяти на себе всі зобов'язання згідно зі Статутом МВФ.

Крім того, Статут МВФ не передбачає асоційованого, часткового або колективного членства.

Держава-член може за будь-яких умов припинити своє членство у міжнародній організації. Міжнародна практика розрізняє декілька умов виходу з членів міжнародної організації:

- наявність письмової заяви держави про вихід;
- встановлення певного періоду на початку діяльності організації, в який вихід із членства є неможливим;
- встановлення певного періоду, по завершенні якого заява про вихід набуває сили;
- виконання перед процедурою виходу всіх фінансових зобов'язань перед міжнародною організацією.

У МВФ існує тільки одна умова виходу з членства цієї організації – наявність письмової заяви, яка набуває сили з моменту її подання до організації.

Так само призупинення членства в діяльності міжнародної організації може бити у вигляді виключення – санкції яка, має на певні підстави. У статутах спеціалізованих закладів ООН, містяться такі підстави для призупинення членства: порушення фінансових зобов'язань; порушення

інших статутних зобов'язань; призупинення прав в іншій міжнародній організації системи ООН. Статут МВФ передбачає як підставу для призупинення членства порушення будь-яких зобов'язань (п. 2 ст. XXVI).

Виключення з членства означає повне позбавлення держави-порушниці можливості користуватися привілеями і перевагами участі в міжнародній організації. На відміну від припинення, держава за умови виключення повністю втрачає статус члена.

Банк міжнародних розрахунків (Bank for International Settlements – BIS) – міжнародна валютно-кредитна організація, яку називають «Центробанком центробанків». Банк міжнародних розрахунків (БМР) є міжнародною корпорацією, яка створена в 1930 р. на основі Гаазької угоди в Базелі. Банк функціонує як акціонерне товариство має комерційну основу. БМР узгоджує валютно-фінансову політику країн-учасниць, які представлені центральними банками країн. До його складу входять майже всі європейські центральні банки, а також центральні банки США, Канади, Японії, Австралії та Південної Африки.

Банк було створено для здійснення врегулювання різних фінансових претензій між країнами-кредиторами, пов'язаних із виплатою репарацій після першої світової війни. Насьогодні основною діяльністю БМР є:

- операції щодо розміщення валютних резервів,
- здійснення кредитних угод як агента довіреної особи,
- проведення великих наукових досліджень,
- керування резервами центральних банків,
- традиційні форми інвестування (депозити в комерційних банках і купівля короткострокових банківських паперів, що конвертуються, у т. ч. казначейські векселі США),
- розміщення на світових фінансових ринках засобів,
- не затребуваних для кредитування інших центральних банків.

Кредитування БМР відбувається за рахунок засобів, отриманих як депозити з інших центральних банків. Однак БМР не має права:

- надавати позички урядам,
- відкривати їм визначені види рахунків,
- проводити операції з нерухомістю.

За статутом, при проведенні банківських операцій БМР повинен гарантувати, що його дії не суперечать грошовій політиці центрального банку – клієнта.

Також до системи міждержавних організацій та інститутів входять регіональні валютно-фінансові установи, зокрема, такі як регіональні банки розвитку (Африканський банк розвитку, Азіатський банк розвитку, Міжамериканський банк розвитку та ін.).

Регіональні банки розвитку – банківські установи регіональної спеціалізації щодо надання кредитів на фінансування інвестиційної діяльності приватних фірм і міжнародних проєктів. Їхня діяльність здійснюється на обмеженій території, але впливає на систему міжнародних фінансових відносин і процеси міжнародної економіки.

3. ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА АЗЕРБАЙДЖАНУ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

3.1. Форми співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями

Пріоритетні напрями та форми співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями визначаються у відповідних стратегіях допомоги Україні, що затверджують ради директорів цих МФО, які є своєрідними середньостроковими програмами, що визначають структуру, обсяг і принципи діяльності в Україні цих організацій. Стратегії формулюють узгоджені з МФО пріоритетні напрями розвитку країни і вказують на те» яку саме підтримку і в якому обсязі можна надати країні протягом трирічного періоду.

Стратегії підтримують програму розвитку, розроблену урядом, яка пристосована до потреб та умов певної країни. Перед затвердженням МФО основні елементи зазначених стратегій обговорюються з представниками уряду [27]. Крім того, з метою залучення до підготовки проекту стратегії широкої громадськості здійснюють прилюдні консультації та обговорення в мережі Інтернет.

Кожна з міжнародних фінансових організацій використовує власні форми та механізми співробітництва стосовно України, які можна класифікувати за групами залежно від певних ознак. Також наявні певні особливості у взаємовідносинах України з кожною з цих МФО [3].

Є такі організаційно-економічні форми співробітництва, через які проходить кожна країна, що вступає до міжнародних фінансових організацій, і які відображають процедуру відносин країни з МФО та класифікуються залежно від стадії співробітництва:

- консультації на рівні експертів з обох сторін, коли ведуться

переговори з конкретного питання;

- обговорення проблем взаємовідносин із залученням зацікавлених установ;
- фінансова участь країни в акціонерному капіталі МФО;
- участь представників країни у щорічних зборах акціонерів МФО, на яких приймаються рішення про стратегічні завдання і політику, яку здійснює організація;
- участь країни в оперативному керуванні організацією за допомогою постійних представників;
- участь у розробці та реалізації проектів і програм;
- підписання угод, меморандумів між урядом країни і відповідною організацією;
- надання звітних даних та іншої інформації в межах реалізації проектів або при підготовці до них тощо;
- консультативна підтримка проектів з боку МФО;
- надання грантового фінансування в рамках програм технічної допомоги навчання фахівців;
- проведення макроекономічних і галузевих досліджень;
- розробка рекомендацій МФО щодо підвищення ефективності макроекономічних і внутрішньогалузевих перетворень у країні – реципієнті;
- створення спеціалізованих центрів тощо [2].

Як вже зазначалося, форми співробітництва можна умовно поділити на фінансові та нефінансові. У нефінансовій сфері в Україні найбільше поширені такі форми співробітництва, як здійснення макроекономічних і галузевих наукових досліджень, організація навчальних програм, сприяння у пошуках технічної допомоги, обмін міжнародним досвідом.

Членом МВФ Україна стала 3 вересня 1992 р. відповідно до Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства

по гарантіях інвестицій» [37].

Співробітництво України з Міжнародним банком реконструкції та розвитку та іншими інституціями Світового банку також розпочалося у вересні 1992 р., коли вона стала його 167-м членом, здійснивши підписку на 908 акцій (1315,9 млн дол. США). Головним завданням групи Світового банку в Україні можна назвати надання всебічної допомоги у забезпеченні економічного зростання, підвищенні рівня життя людей та створенні сприятливих умов для підприємництва. Уряд України спільно зі Світовим банком працює над більше ніж 50 проектами: позиками, грантами та економічними дослідженнями.

У серпні 1992 р. після підписання Президентом України Указу «Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку» Україна стала членом Європейський банк реконструкції та розвитку [9]. Співробітництво України з ЄБРР здійснюється за такими пріоритетними напрямками, як розвиток приватного та банківського секторів, енергетика та енергозбереження, муніципальна та транспортна інфраструктура, розвиток малого та середнього бізнесу, агробізнес, машинобудування тощо.

Наприкінці 1997 р. Україна стала членом МФО Чорноморський банк торгівлі та розвитку, здійснивши всі внутрішньодержавні процедури, необхідні для вступу до ЧБТР, та перерахувала до початкового статутного капіталу банку внесок в обсязі 18,15 млн дол. США.

У липні 2005 р. було підписано Угоду про співробітництво між Україною та Європейським інвестиційним банком, який має наміри надати Україні значні обсяги кредитів у рамках програми, яка включає Україну, Молдову, Білорусь та Росію. Планується реалізація проектів у галузі охорони навколишнього середовища, транспорту, телекомунікаційної та енергетичної інфраструктури. З метою розширення міжнародного співробітництва українською стороною ведуться переговори з Північним інвестиційним банком про започаткування фінансового співробітництва.

Загалом усі проекти, що впроваджувалися в Україні з 1991 р., належать

до однієї з трьох груп:

- проекти макроекономічної стабілізації економіки та структурних перетворень в окремих секторах (системні проекти);
- інвестиційні проекти;
- проекти міжнародної технічної допомоги.

Системне кредитування підтримує країни, що впроваджують макроекономічні реформи та реформи галузевої політики, і в поєднанні з підтримуваною МВФ стабілізаційною програмою спрямоване на полегшення переходу економіки до життєздатного зростання і зменшення рівня бідності.

Слід також зазначити, що саме з проектів макроекономічної стабілізації економіки почалася співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями, але на сьогодні більшу частку мають саме інвестиційні проекти, спрямовані на розвиток різних галузей економіки.

Факт присутності великих транснаціональних корпорацій (ТНК) на території України, як і в усьому світі, вимагає аналізу аспектів такої діяльності. З огляду на особливу роль МФО в умовах глобалізації, буде логічним з'ясувати взаємозв'язку між ТНК і міжнародними фінансовими організаціями. У свою чергу, багатосторонність зв'язків між останніми передбачає можливість використання як прямих, так і опосередкованих впливів між ними.

Переважаюча більшість зовнішніх ресурсів надходить в Україну каналами міжнародних організацій, які надають кредити на пільгових умовах, істотну фінансову допомогу, в тому числі фінансування програм технічної допомоги. Найбільшими джерелами зовнішнього фінансування для України на етапі інституційної трансформації економіки є МВФ і група Світового банку.

Взявши до уваги особливості ТНК як суб'єкта міжнародних економічних відносин, є можливим визначення кола їх взаємодії не тільки з урядами держав, а й з міжнародними фінансовими організаціями. При цьому, міжнародні фінансові організації, можуть виступати: з одного боку – як лобіст діяльності ТНК, з іншого – перебувати під підтримкою ТНК,

враховуючи специфіку конкретних країн світу і конкретні економічні інтереси.

Новий економічний порядок породжує відповідні йому наддержавні політичні інститути і міжнародні організації – такі як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Світова організація торгівлі організація і т.д., що визначається і чиновниками самих міжнародних фінансових організацій [49, с. 313]. В результаті виникла своєрідна ситуація двовладдя. Суверенним державам доводиться спочатку в економічній, а потім і в політичній сфері ділитися своєю владою з зазначеними організаціями [50, с. 1-4]. При цьому владарювання урядів держав поступово йде на спад і влада все більше переходить в руки міжнародних інститутів і ТНК, які мають прямий взаємозв'язок між собою.

Саме тому, ТНК можуть розглядатися як вагома складова системи співробітництва України з міжнародними організаціями. З огляду на наведене, є доцільним визначення загальних підходів до поля взаємодії міжнародних фінансових організацій і ТНК в Україна. Якщо міжнародні фінансові організації ставлять загальні особливості оцінки макроекономічного розвитку України з боку розвинених країн, то ТНК використовують ці оцінки для здійснення безпосередньої господарської діяльності в країні. Тому діяльність міжнародних фінансових організацій несе по більшій мірі загально оціночний характер, який використовується ТНК (як представниками реальної господарської діяльності) для досягнення цілей своїх конкретних інтересів. Разом з цим, з огляду на одноманітність джерел походження ТНК і міжнародних фінансових організацій, досить природним є рішення загальних проблем: якщо міжнародні фінансові організації будують свої відносини з урядами конкретних країн, то, як правило, прямій або опосередкованій особливістю таких відносин є взаємопов'язаність з інтересами ТНК в цих країнах. У свою чергу, інтереси ТНК, які є прямим відображенням інтересів розвинених країн, лобіюються відповідними органами розвинених країн за допомогою міжнародних

фінансових організацій.

Під впливом нових факторів функціонування міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносин ускладнилося і характеризується частими змінами [51, с. 2-3]. Причому, як ТНК, так і міжнародні фінансові організації виступають вагомими гравцями сучасних міжнародних економічних відносин, включаючи і валютні відносини.

Порівнюючи курс, за яким йдуть ті країни, що розвиваються, які в останніми роками досягли економічного успіху, з політикою менш успішних, можна скласти картину того, що змогла реалізувати Україна і що їй ще потрібно здійснити. При цьому дуже важливо помітити, що якоїсь однієї з цих заходів недостатньо для досягнення економічного зростання. позитивний вплив виявляється тільки тоді, коли об'єднуються разом всіх заходів добре зваженої політики. Варто також мати на увазі, що успіхи в розвитку, які визначаються в загальноекономічному зростанні або в середньому доході на душу населення ще нічого не говорять про внутрішній розподіл цих успіхів. [47, с. 6-7].

З точки зору можливостей визначення ТНК в системі взаємовідносин України з міжнародними фінансовими організаціями, цей напрямок є досить вагомим як для ролі і місця ТНК в Україні, так і безпосереднього співпраці з міжнародними фінансовими організаціями.

Таким чином, ТНК відіграють помітну роль в системі відносин України з міжнародними фінансовими організаціями. Це пов'язано як з роллю самих ТНК в міжнародних економічних відносинах, так і з відповідною роллю міжнародних фінансових організацій. Такі підходи до визначення двоїстого впливу цих суб'єктів на розвиток національної економіки Україна і використання цього впливу з метою досягнення національних інтересів України є дуже важливими. Саме в поєднанні взаємодії двох головних суб'єктів міжнародних економічних відносин і полягають можливості для реалізації економічних інтересів України.

3.2. Форми співробітництва Азербайджану з міжнародними фінансовими організаціями

Фінансова політика в цілому, зокрема інвестиційна політика являє собою сукупність народно-господарських підходів і рішень, які характеризують основні напрямки використання капітальних вкладень в сферах і галузях економіки, і виконує вирішальну роль в формуванні структурної політики держави.

Здійснення самостійної фінансової та структурної політики в Азербайджані обумовлена першим обов'язком зі зростаючим інтересом республіки участі в міжнародній інтеграції, по-друге, ефективним використанням можливості міжнародного поділу праці в інтересах національної економіки в третій, шляхом застосування прогресивної технології забезпечення зростання виробництва конкурентно-спроможної продукції та поліпшення кон'юнктури товарів на світовому ринку тощо.

Як відомо, на початку 90-х років минулого століття, коли Азербайджан перейшов від планової економіки до ринкової системи економічних відносин, в країні був великий спад виробництва і всієї економіки країни. І як залучення іноземних фінансових ресурсів Азербайджан був однією з найбільш несприятливих країн. Тому на початку 90-х років минулого століття виробники могли розраховувати тільки на внутрішні фінансові ресурси, які були дуже невеликі.

Але через кілька років, ситуація почала складатися на користь Азербайджану. Залучення в широких масштабах іноземних інвестицій в національну економіку переслідує довготривалі стратегічні цілі створення цивілізованого, соціально орієнтованого суспільства, характеризується високою якістю життя населення, в основі якого лежить економіка, що передбачає не тільки спільно ефективне функціонування різних форм власності, а й інтернаціоналізацію ринку товарів, робочої сили і капіталу.

Іноземний капітал може принести в Азербайджану досягнення науково-

технічного прогресу і передовий управлінський досвід. Тому включення Азербайджану в світове господарство і залучення іноземного капіталу – необхідні умови побудови в країні сучасного громадянського суспільства з нестабільною політичною ситуацією і економікою, хоча нафтовидобувна галузь була «ласим шматком» для іноземних інвестицій. Тому на початку 90-х років минулого століття виробники могли розраховувати тільки на внутрішні інвестиції, які були дуже невеликі.

Через кілька років, політична обстановка стабілізувалася і міжнародні фінансові організації та іноземні інвестори почали вкладати свої капітали в економіку країни. Залучення в широких масштабах іноземних інвестицій в національну економіку переслідує довготривалі стратегічні цілі створення цивілізованого, соціально орієнтованого суспільства, що характеризується високою якістю життя населення.

Суб'єктами інвестиційної діяльності є інвестори, замовники, виконавці робіт, користувачі об'єктів інвестиційної діяльності, а також постачальники, юридичні особи (банківські, страхові та посередницькі організації, інвестиційні біржі та інші учасники інвестиційного процесу. Суб'єктами інвестиційної діяльності можуть бути фізичні та юридичні особи, в тому числі іноземні, а також держави і міжнародні фінансові організації. Інвестори – суб'єкти інвестиційної діяльності, які здійснюють вкладення власних, позикових або залучених коштів у формі інвестицій та забезпечують їх цільове використання.

Об'єктами інвестиційної діяльності в Азербайджанській Республіці є новостворювані і модернізовані основні фонди і оборотні кошти в всіх галузях і сферах народного господарства республіки, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інші об'єкти власності, а також майнові права та права на інтелектуальну власність. Обмежується інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам екологічних, санітарно-гігієнічних та інших норм, встановлених законодавством, чинним на території Азербайджану, або завдає шкоди

охоронюваним законом правам та інтересам громадян, юридичних осіб і держави.

Іноземний капітал може принести в Азербайджан досягнення науково-технічного прогресу і найпередовіший управлінський досвід. Тому включення Азербайджану в світове господарство і залучення іноземного капіталу – необхідні побудови в країні сучасного громадянського суспільства. Нерідко говорять про те, що це таїть небезпеку розпродажі наших багатств і мало не втрати державного суверенітету.

Досвід передреволюційного Азербайджану та інших країн світової спільноти показує, що при розумній стратегії і тактиці, використання іноземного капіталу в матеріальне виробництво набагато вигідніше, ніж отримання кредитів для покупки необхідних товарів, які як і раніше витрачаються безсистемно і тільки множать державні борги.

Прихід іноземних інвестицій життєво важливий і для досягнення середньострокових цілей – виходу з суспільно-економічної кризи, подолання спаду виробництва та поліпшення якості життя населення Азербайджану.

Заходи по залученню іноземних інвестицій в Азербайджанську економіку спрямовані на розвиток міжнародного інвестиційного співробітництва, поліпшення інвестиційного клімату в Азербайджані, підвищення активності іноземних інвесторів, збільшення припливу іноземних інвестицій і їх ефективності. Рішення цих завдань в інвестиційній сфері буде сприяти створенню передумов для економічного зростання.

З урахуванням необхідності подолання спаду виробництва і обмеженості фінансових можливостей держави, інвестиційна політика в Азербайджанській Республіці здійснюється на основі наступних принципів:

- послідовна децентралізація інвестиційного процесу шляхом розвитку різноманітних форм власності, підвищення ролі внутрішніх власних джерел накопичень підприємств для фінансування їх інвестиційних проектів;
- державна підтримка підприємств за рахунок централізованих інвестицій;

- розміщення обмежених централізованих капітальних вкладень і державне фінансування інвестиційних проектів виробничого призначення суворо відповідно до державних цільовими програмами і виключно на конкурентних засадах;
- посилення державного контролю за цільовим витрачанням коштів державного бюджету;
- вдосконалення нормативної бази з метою залучення іноземних інвестицій;
- значне розширення практики спільного державно-комерційного фінансування інвестиційних проектів.

Стратегічне завдання в перші роки незалежності і на даному етапі держава бачить в забезпеченні динамічного зростання економіки, де основне місце належить паливно-енергетичний комплексу, а також галузям хімічної, нафтохімічної та металургійної промисловості, де паливно-енергетичні ресурси складають істотну частину виробничих витрат. З урахуванням сьогоdnішнього стану промислова політика уряду полягає в створенні на базі високоефективних технологій і конкурентоспроможного виробництва промислових комплексів з активною участю національно-приватного, із залученням іноземного капіталу. Така структура формується в умовах відкритої економіки в міру реалізації стратегічної програми докорінної модернізації галузей промисловості з урахуванням кон'юнктури попиту на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Рішення більшості проблем виживання та розвитку Азербайджану як незалежної держави інтегрувалися в стратегії нафтового фактора, що дозволила полегшити вирішення внутрішніх і зовнішніх задач привести в країну західні інвестиції і нові технології. це забезпечило можливість створення Каспійської нафтової інфраструктури і включення її в систему енергозабезпечення розвинених країн світової економіки.

У складній ситуації, в якій опинився Азербайджан на початку 90-х років минулого століття, нафтовий чинник був єдиним економічно

привабливим і вагомим чинником здатним переломити створилася кризову ситуацію.

Доречно зазначити, що історія «великої нафти» Азербайджану сходить до кінця минулого століття. Зростаючий інтерес вітчизняних і зарубіжних підприємців, в тому числі засновника Нобелівської премії Альфреда Нобеля, забезпечив вже до 1898 року видобуток нафти на Апшеронському півострові до 10млн. тонн на рік, тим самим дозволив Росії, до складу якої входив Азербайджан, вийти на перше місце в світі.

Перший крок до залучення провідних західних компаній до розробки нафтових покладів Азербайджану був прийнятий ще в 1989 році. Розуміли це і на Заході, особливо у Великобританії, для якої політична ситуація в Азербайджані була сприятливішою. Ще восени 1989 року в Баку для встановлення контактів приїхав президент незалежної компанії Ремко Стів Рамп. Контакти в Баку привели його до висновку, що для успішного вирішення проблеми йому необхідна партнерська нафтова компанія з капіталами і технологіями розробки морських родовищ, в якості якої він вибрав транснаціональну компанію British Petroleum. Досвід British Petroleum був більш, ніж достатнім в будівництві трубопроводів, якій починав 95 років тому, коли в Ірані був побудований трубопровід довжиною 210 км з Маджид-Сулеймана до Абадан. Сьогодні компанія займає ключові позиції в системах трубопроводів Алжиру, Індонезії, Великобританії, Німеччини, Італії, Голландії, США і Колумбії. досвід реалізації всіх цих проектів дозволяє уявити, яким буде після завершення будівництва трубопровід з кінцевим пунктом на терміналі в Ерзурум, де газ споживається і з'єднується з мережею розподілу Туреччини.

З дня незалежності Азербайджанської Республіки нафтові ресурси стали визначальним фактором в економічному розвитку і міжнародних зв'язках. Саме нафтові ресурси раніше інших республік колишнього Союзу, втягнули Азербайджан в орбіту світової глобалізації. так як, в світовій глобалізації та геополітиці одним з найважливіших факторів був і є

енергетичний, що вимагає незалежно від бажання суб'єктів вирішення проблеми доступу ТНК до джерел енергоресурсів.

Надійна енергетична база економіки – це основа розвитку і процвітання будь-якої країни, крім того, – одна з необхідних умов економічної безпеки і залежності держави. рівноцінно ці причини, в цілому, неминуче ведуть до зниження конкурентоспроможності економіки, втрати економічних і політичних позицій, зростанню зовнішнього тиску на країну і, як наслідок, до вимушених компромісів.

Переломним етапом у відношенні іноземних інвесторів до Азербайджану став висновок в 1994-1997 роках 10 найбільших міжнародних контрактів і наступних 9 контрактів в 1998-1999 роках про створення консорціумів з розробки нафтових родовищ за участю 33 нафтових компаній з 15 країн світу. Серед них особливо виділяється так званий «Контракт століття», підписаний в 1994 році на 30 років з об'ємом інвестицій близько 12-14 млрд. доларів. Пропозиції від іноземних інвесторів, незважаючи на певні складності з інвестиційним кліматом, продовжують надходити. За оцінкою британської консалтингової компанії, витрати на нафтові і газові проекти в Азербайджані на період до 2010 року становив близько 22,4 млрд. доларів. За весь термін реалізації всіх цих проектів, тобто до 2020-2030 років, загальна сума інвестицій може досягти від 50-60 млрд. доларів [2].

Висновок масштабних контрактів свідчить про зростаючу довіру до Азербайджану з боку великих ТНК, світових фінансових організацій і страндоноров в нафтогазовій сфері. Ці контракти будучи вираженням інвестиційної активності, будуть також сприяти збільшенню надходження іноземних інвестицій і в одному сектори економіки країни. Поряд з такими формами припливу зарубіжних інвестицій, як спільні підприємства, міжнародні контракти (створення відповідних концернів і консорціумів), починають здійснюватися і іноземні інвестиції за допомогою створення філій та представництв зарубіжних компаній, а також вивчення інвестиційних можливостей азербайджанського ринку, так як серед них багато

представництв великих ТНК з великими інвестиційними намірами [24].

Поліпшення справ в інвестиційній сфері відбулося після 1994 року з настанням відносної політичної стабілізації і розгортанням ринкових реформ. Якщо за 1991-1994 році в економіку Азербайджану було вкладено іноземних інвестицій в розмірі 150 млн. доларів, то за останні роки ця сума вже зростає приблизно 10 [2]. Позитивним фактором у даному випадку є те, що домінуюча частина іноземних інвестицій була спрямована в виробничу сферу, на відновлення основних виробничих фондів, то є на забезпечення умов економічного зростання.

Нафтова геополітика, якісно змінивши інвестиційну ситуацію в регіоні, створила собі плацдарм для нових кроків, одночасно втягнувши Азербайджан в процес розвитку світової глобалізації. Однак і нафтова галузь Азербайджану володіла досить розвиненим науковим і технологічним потенціалом, що дозволив створити значну морську інфраструктуру, яка згодом активно використовувалася в морських контрактах.

Поява нової нафтової інфраструктури – БТД, дозволяє отримати в середземноморському порту Джейхан вихід до Світовому океану з його великотоннажними танкерами. Це стало реальним нафтовим фактором втілюється в перспективах розвитку економіки Азербайджану. Більш того, будівництво трубопроводу БТД в умовах глобалізації має не тільки економічне, але і політичне значення в стратегії інтеграції Азербайджану в світову спільноту, так як він є важливим проектом по доставці вуглеводневих запасів Каспійського басейну на світові ринки. Трубопровід БТД впливає і на інший міжнародний проект-транспортний коридор ТРАСЕКА. БТД- не просто комунікаційна система, а й стратегічна політика в глобалізації Каспійсько-Південнокавказький регіону.

Пожвавлення процесу надання іноземних інвестицій Азербайджану, внаслідок проведеної політики, породило проблему найбільш ефективного їх використання, галузевої належності та координації діяльності центральних органів виконавчої влади, які взаємодіють з іноземними інвесторами. Хоча

пропозиції про утворення відповідної структури виникли ще в 1994 році, лише в травні 1995 року було створено Національне Агентство з координації іноземних інвестицій і технічної допомоги з підготовки проектів.

Уряд Азербайджану розпочало активну роботу по залученню іноземних інвестицій. Досить зазначити, що якщо до 1995 року країна не мала жодного кредитної угоди з Світового банку (ВБ), то в 1999 році їх було вже 9 із загальною сумою в 216,1 млн. доларів. Має місце переговорний процес по ряду проектів не тільки з групою СБ, але і з іншими міжнародними фінансово-кредитними інститутами, внаслідок чого отримано принципову згоду зарубіжних інвесторів на надання кредитів на загальну суму 692,7 млн. доларів.

Слід при цьому зазначити, що одним з факторів, що негативно впливають на залучення інвестицій цих організацій, служить необґрунтованість наданих інвестиційних проектів і їх невідповідність світовим стандартам. З іншого боку, через необґрунтованість ТЕО по прийнятим проектам виділяються кошти, які не перевищують в середньому 20-25% від рівня первісної вартості проектів.

Про зміцнення інвестиційної політики в Азербайджані можуть свідчити наступні показники. Загальний обсяг іноземних інвестицій в економіку республіки в 1996 році склав 424 млн. доларів або в 2,7 рази більше, ніж в 1995 році. У 1997 році їх обсяг досяг вже 900 млн. доларів. за 1995-2011 роки в економіку республіки за всіма джерелами фінансування залучено інвестицій в обсязі 63,7 млрд. манатів, в тому числі іноземні інвестиції 29,3 млрд. манатів. За аналізований період збільшення іноземних прямих інвестицій в нафтовий сектор пов'язано з запуском великомасштабних інвестиційних проектів, включаючи будівництво нафтопроводу Баку-Тбілісі-Джейхан. В результаті обсяг прямих інвестицій в нафтовий сектор збільшився з 821 млн. доларів (15% від ВВП) в 2001 році до 2810,2 млн. доларів (25% від ВВП) в 2002 році. А в 2012 році даний показник досяг приблизно 6,9 млрд. манатів.

Іноземний капітал прагне перш за все в економічно активні частини азербайджанського простору з порівняно високою сприйнятливістю до інновацій, які є господарськими центрами великих територій і мають щодо сприятливі інфраструктурні умови.

Урядом країни проводиться зважена політика зі створення сприятливого інвестиційного клімату за рахунок розумної податкової політики. Забезпечується розвиток інноваційної діяльності та підвищення ділової активності в сфері малого підприємництва Найбільшим закордонним інвестором в Азербайджані є США. У числі країн з найбільшим обсягом іноземних інвестицій в економіку Азербайджану традиційно провідну позицію займають Туреччина і Великобританія.

Таким чином, питання про іноземні інвестиції повинен розглядатися як складова частина всього відтворювального процесу на національному та міжнародному рівні. Без успішної національної діяльності та створення для неї відповідних умов неможливо і залучення іноземних інвестицій. Цього можна досягти лише завдяки активній політиці як всередині країни, так і по залученню міжнародних фінансових організацій.

3.3. Механізм регулювання мікrokредитування

Функціонування системи швидких позик Payday Loan (PDL) вже кілька років є об'єктом гострих дискусій.

В Україні стрімко зростає кількість мікрофінансових організацій і це неминуче веде до необхідності контролю даного сектора з боку держави. Є кілька шляхів розвитку PDL-кредитування і виникає питання, який із них найбільш комфортний і перспективних для України. Практика мікrokредитування PDL в різних країнах відрізняється в залежності від законодавчих норм.

На території колишнього СРСР ринок PDL має істотні відмінності.

Наприклад, в Азербайджані встановлена норма, відповідно до якої споживачі можуть отримати позики на особисті витрати тільки у відділеннях банку. До того ж, сума кредиту не може перевищувати 200 доларів США, процентна ставка не перевищує 40%. Клієнт може оформити позику виключно на термін до 30 днів.

У Росії також впроваджені нові норми кредитування. Наприклад, з липня 2019 року відсоткову ставку скоротилася до 300%. Тепер споживачі можуть оформити кредит на суму, що не перевищує 4500 \$. З наступного року встановлено, що ставка по позиці обмежується до 150%. PDL-кредитування входить в компетенцію МФО, а не банків.

Казахстан поки став єдиною державою, де встановлено обмеження за річною ставкою до 100%. Це стало причиною ліквідації безлічі мікрофінансових організацій.

Аналізуючи регулювання PDL-кредитів в Європі, можна сказати, що ситуація на ринку кредитування в Польщі за ключовими показниками практично не відрізняється від України. Максимальна процентна ставка за рік становить 803%. Споживач може взяти кредит на суму не більше 10000 гривень до 2 місяців. У Німеччині не існує МФО, як таких. Всі процедури кредитування здійснюють банки. Клієнт може оформити позику до 25000 \$, при цьому ставка нижче, ніж в Україні і дорівнює 730%.

У Великобританії, щоб отримати кредит до 30 днів на суму до 20000 \$ можна також звернутися до МФО. Як правило, річна ставка варіюється в межах 200-300%.

Щодо США, то не у всіх штатах короткострокові кредити дозволені офіційно. Тільки в 22 штатах фінансові організації надають дані послуги. Варто відзначити, що в Америці досить затребуваним є кредитування бізнесу. Ставка строго фіксується на рівні до 600%. Сума позики для бізнес-цілей не перевищує 35000 \$. Інші споживачі можуть оформити швидкий кредит на суму до 250 \$. Період користування не перевищує 30 днів.

У Китаї державна влада взяла під суворий контроль питання

мікрокредитування населення. Розроблено ряд обмежень, які не дозволяють видавати кредити, якщо потенційний клієнт не відповідає за наступними параметрами: вік, офіційний дохід, підтвердження працевлаштування. Також заборонено пролонгувати позики на більш ніж 2 терміни. Діяльність МФО поставлена в жорсткі рамки: вони не мають права використовувати дані споживачів в особистих цілях, використовувати жорсткі колекторські заходи по стягненню заборгованості.

Мікрокредитування в Україні не входять в сферу контролю з боку держави. Але через стрімке зростання ринку швидких кредитів прогнозується впровадження законопроектів, націлені на регулювання діяльності фінансових організацій, зменшення річної процентної ставки, суми позики. Тут надано список МФО, де споживачі можуть порівняти умови кредитування.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можемо зробити висновок, що сучасні міжнародні фінансові організації як самостійні суб'єкти міжнародного права відіграють надзвичайно важливу роль у міжнародній політиці та істотно впливають на правову позицію та економічну ситуацію як своїх держав-членів, так і третіх держав. У свою чергу, держави прагнуть зберегти і навіть зміцнити контроль за функціонуванням організацій, членами яких вони є, вимагає детального їх вивчення та більш чіткого розмежування компетенції між самими державами та міжнародними фінансовими організаціями.

Спрямованість світової спільноти на міжнародне економічне зростання активізувала діалог про співпрацю з питань валютно-фінансової політики держав в інтересах створення більш потужної основи для сталого розвитку світових економік, що послужило поштовхом до бурхливого створення міжнародних фінансових організацій.

Діяльність міжнародних фінансових організацій підтверджує загальну тенденцію розширення контрольних функцій міжнародних економічних організацій. Аналіз практики міжнародних фінансових організацій універсального характеру вказує на те, що елементи над-національності у цих організаціях отримали новий розвиток і проявляються в адаптованій до сучасних умов міжнародних відносин формі.

Критеріями класифікації МФО можна визначити умови членства, коло компетенції й учасників, характер повноважень. За колом компетенції (функціональною спрямованістю) міжнародні організації можна поділити на організації загальної та спеціальної компетенції. За умовами членства виокремлюють МФО з відкритим і закритим членством. За характером повноважень можна виокремити МФО: координаційного типу, з окремими

наддержавними функціями, в установчих документах і наддержавні. За колом учасників МФО поділяються на глобальні та регіональні.

Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) був заснований у 1944 р. з метою забезпечення міжнародних довгострокових інвестицій, для допомоги у відновленні економіки спустошених війною країн Європи згідно із «планом Маршалла». Компетенція МБРР розширилась, організація еволюціонувала від вузькоспеціальних кредитно-фінансових питань до макроекономічного прогнозування щодо країн-членів і світового ринку загалом. Банк поступово перетворився на центральний інститут розробки і апробації стратегій розвитку, на своєрідний інтелектуальний центр світового масштабу, відтіснивши функції фінансового характеру.

Міжнародний валютний фонд – це міжнародна валютно-фінансова організація, яка має статус спеціалізованої установи ООН. Фонд був створений у 1944 р., а почав функціонувати в травні 1946 р. Банк міжнародних розрахунків є міжнародною корпорацією, яка створена в 1930 р. на основі Гаазької угоди в Базелі. БМР узгоджує валютно-фінансову політику країн-учасниць, які представлені центральними банками країн. Також до системи міждержавних організацій та інститутів входять регіональні валютно-фінансові установи, зокрема, такі як регіональні банки розвитку (Африканський банк розвитку, Азіатський банк розвитку, Міжамериканський банк розвитку та ін.).

Регіональні банки розвитку – банківські установи регіональної спеціалізації щодо надання кредитів на фінансування інвестиційної діяльності приватних фірм і міжнародних проектів. Їхня діяльність здійснюється на обмеженій території, але впливає на систему міжнародних фінансових відносин і процеси міжнародної економіки.

Пріоритетні напрями та форми співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями визначаються у відповідних стратегіях допомоги Україні, що затверджують ради директорів цих МФО,

які є своєрідними середньостроковими програмами, що визначають структуру, обсяг і принципи діяльності в Україні цих організацій.

Загалом усі проекти, що впроваджувалися в Україні з 1991 р., належать до однієї з трьох груп: проекти макроекономічної стабілізації економіки та структурних перетворень в окремих секторах (системні проекти); інвестиційні проекти; проекти міжнародної технічної допомоги.

З точки зору можливостей визначення ТНК в системі взаємовідносин України з міжнародними фінансовими організаціями, цей напрямок є досить вагомим як для ролі і місця ТНК в Україні, так і безпосереднього співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Такі підходи до визначення двоїстого впливу цих суб'єктів на розвиток національної економіки Україна і використання цього впливу з метою досягнення національних інтересів України є дуже важливими. Саме в поєднанні взаємодії двох головних суб'єктів міжнародних економічних відносин і полягають можливості для реалізації економічних інтересів України.

Здійснення самостійної фінансової та структурної політики в Азербайджані обумовлена першим обов'язком зі зростаючим інтересом республіки участі в міжнародній інтеграції, по-друге, ефективному використанню можливості міжнародного поділу праці в інтересах національної економіки в третій, шляхом застосування прогресивної технології забезпечення зростання виробництва конкурентно-спроможної продукції та поліпшення кон'юнктури товарів на світовому ринку тощо.

Іноземний капітал може принести в Азербайджан досягнення науково-технічного прогресу і найпередовіший управлінський досвід. Тому включення Азербайджану в світове господарство і залучення іноземного капіталу – необхідні побудови в країні сучасного громадянського суспільства. Нерідко говорять про те, що це таїть небезпеку розпродажі наших багатств і мало не втрати державного суверенітету.

Прихід іноземних інвестицій життєво важливий і для досягнення середньострокових цілей – виходу з суспільно-економічної кризи, подолання

спаду виробництва та поліпшення якості життя населення Азербайджану.

В Україні стрімко зростає кількість мікрофінансових організацій і це неминуче веде до необхідності контролю даного сектора з боку держави. Є кілька шляхів розвитку PDL-кредитування і виникає питання, який із них найбільш комфортний і перспективних для України. Практика мікрокредитування PDL в різних країнах відрізняється в залежності від законодавчих норм.

На території колишнього СРСР ринок PDL має істотні відмінності. Наприклад, в Азербайджані встановлена норма, відповідно до якої споживачі можуть отримати позики на особисті витрати тільки у відділеннях банку. До того ж, сума кредиту не може перевищувати 200 доларів США, процентна ставка не перевищує 40%. Клієнт може оформити позику виключно на термін до 30 днів.

Мікрокредитування в Україні не входять в сферу контролю з боку держави. Але через стрімке зростання ринку швидких кредитів прогнозується впровадження законопроектів, націлені на регулювання діяльності фінансових організацій, зменшення річної процентної ставки, суми позики. Тут надано список МФО, де споживачі можуть порівняти умови кредитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз банківської діяльності. Монографія. – К.: КНЕУ, 2002. – 316 с.
2. Байрамов А.И. Новый экономический строй глобального мира. Сущность и внешность / А.И. Байрамов // Республика–2009. – № 60 – с. 5.
3. Бідник Н. Б. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями як чинник економічного розвитку держави / Н. Б. Бідник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – С. 153-157.
4. Борідько Н. Міжнародні фінансові організації та їх вплив на інвестиційний простір України / Борідько Н., Криворучко Н. [Електронний ресурс]. – http://www.bdpu.org/scientific_published/conf021009/articles/Section_3/Boridko.pdf
5. Валютне право: підручник для вузів / Ю. А. Крохина, Ю. Л. Смірнікова, Ю. В. Тютін; під ред. д-ра юрид. наук, проф. Ю. А. Крохіна.
6. Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]: актуальні питання законодавства: електрон. журн. 2013. № 1. URL: <http://www.gilpravo.ru>.
7. Всемирный банк и Азербайджан: отчет 2000–2011 гг. 2011
8. Гладчук К. М. Глобалізація на світових фінансових ринках та її наслідки / К. М. Гладчук // Ринок цінних паперів України. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – 2011. – № 3.4. – С. 15–21.
9. Грачевська Т. О. Міжнародні неурядові організації та їх внесок у проблему подолання бідності / Т. О. Грачевська // Грани. – 2014. – № 5. – С. 162–166.
10. Гроші від МВФ надійшли в Україну [Електронний ресурс]. – <http://ua.korrespondent.net/business/836291>.
11. Довідка щодо проектного портфеля МФО в Україні [Електронний ресурс]. – http://www.me.gov.ua/file/link/145173/file/MFO_february_2013.doc.
12. Дунас О. Особливості інституту членства у сучасних міжнародних фінансових організаціях / О. Дунас // Право України. – 2007. – № 8 – С. 129–132.
13. Евразийский банк развития, Материал из Википедии — свободной энциклопедии, <https://ru.wikipedia.org/wiki>
14. Европейский банк реконструкции и развития, Материал из Википедии — свободной энциклопедии, <https://ru.wikipedia.org/wiki/>

15. Жекало Г. І. Міжнародні організації у політичних протиріччях та конфліктах сучасної України: концепція досліджень / Г. І. Жекало // Гілея: науковий вісник. – 2014. – Вип. 86. – С. 330–334.
16. Исследовательская группа МВФ о финансовой глобализации // БИКИ. – 2007. – №129. – С. 4–6.
17. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с.
18. Колосова В. П. Міжнародні фінансові інституції в умовах фінансової глобалізації / В. П. Колосова // Дослідження міжнародної економіки. Збірник наукових праць. – 2011. – №1 (66). – С. 238–246
19. Кредитні ресурси для фінансування інвестиційних проєктів [Електронний ресурс]. - <http://www.me.gov.ua/file/link/83049/file/Kredit.doc>.
20. Лабунська А. Правосуб'єктність Міжнародного валютного фонду / А. Лабунська // Актуальні проблеми становлення та розвитку держави і права України: матеріали Міжвузівського наук. семінару (м. Івано-Франківськ, 2014 р.) – Івано-Франківськ, 2015. – С. 88–92.
21. Лукашук И. Международное право: Особ. Часть: учебник / И. Лукашук. – М., 2001. – 436 с.
22. Макушкин А. Г. Финансовая глобализация / А. Г. Макушкин // Свободная мысль-XXI. – 1999. – №10 (1488). – С. 30–43.
23. МВФ назвав умови видачі кредиту Україні [Електронний ресурс]. – <http://gazeta.ua/index.php?id=264052>.
24. Международный Валютный Фонд: (электронный ресурс): официальный сайт – режим доступа: www.imf.org.
25. Министерство экономического развития: (электронный ресурс): официальный сайт – Режим доступа: www.economy.org.az
26. Міжнародні організації: Навч. Посібник / За ред. Козака Ю., Ковалевського В., Кутайні З. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 440 с.
27. Міжнародні фінанси: термінологічний словник/ під. Ред. С. Я. Єлецьких. – Краматорськ: ДДМА, 2007. – 64 с.
28. Мозговий О. М., Оболенська Т. Є., Мусієць Т. В. Міжнародні фінанси: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 557 с.
29. Мошенец Е. Энергия капитала / Е. Мошенец // Инвестгазета. – 2010. – № 7. – С. 44–45.
30. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) // Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
31. Перели І. Які міжнародні фінансові організації дають кредити українському бізнесу і як їх отримати? [Електронний ресурс]. – http://www.megabank.net/ua/press_about_bank/1299/.
32. Петрашко Л.П. Валютні операції Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 204 с.

33. Пенська І. О. Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток України / І. О. Пенська // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – № 2. – С. 18–24.
34. Портфельне інвестування. Навч. посібник / А. А. Пересада, О. Г. Шевченко, Ю. М. Коваленко, С. В. Урванцева. – К.: КНЕУ, 2004. – 408 с.
35. Примостка Л. О. Фінансова глобалізація: сутність, форми прояву, наслідки / Л. О. Примостка, О. О. Чуб // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – Вип. 18. – С. 172–183.
36. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент банку. Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 280 с.
37. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку. Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
38. Слепов В. А. Глобализация финансовой инфраструктуры / В. А. Слепов, А. В. Егоров // Вестник Российской экономической академии имени Г. В. Плеханова. – 2010. – №2 (32). – С. 5–14.
39. Стан та перспективи співробітництва України зі Світовим банком: [Електронний ресурс].- <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/2929.htm>.
40. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій. Підручник. – К.: КНЕУ, 2004. – 566 с.
41. Тарасов О. В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії / О. В. Тарасов. – Харків: Право, 2014. – 511 с.
42. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
43. Україна та МВФ: історія співпраці // Політико-економічний веб-журнал «AlterEGO». – 2011. – № 4. – С. 14–17.
44. Хоминич И. П. Финансовая глобализация / И. П. Хоминич // Банковские услуги. – 2002. – №8. – С. 2–13.
45. Центральний банк та грошово-кредитна політика. Підручник / Кол. авт.: А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза і канд. екон. наук, доц. М. Ф. Пуховкіної. – К.: КНЕУ, 2005. – 556 с.
46. Чехунов А. С. Совершенствование кредитных механизмов МВФ в условиях современного кризиса / А. С. Чехунов // Terra economicus. 2010. – Том 8. – № 3. – Часть 2. – С. 201–210.
47. Dunning J. Determinants of Foreign Direct Investment: Globalization Induced Changes and the Role of FDI Policies. Paper prepared for World Investment Prospects, 2008. – London: EIU, 2008. – 17 p.

48. Levitt T. The Globalization of Markets / T. Levitt // Harvard Business Review. – 1983. – №61 (3) – P.92–102.
49. Putting “the future” on the global agenda. Interview with Peter Heller // IMF SURVEY. – Vol. 32. – N 19. – November 3, 2008. – P.313.
50. Sugisaki lauds progress made on fortifying global financial system // IMF SURVEY. – Vol. 33. – N 1. – January 19, 2008. – P.1-4
51. World Development Report. Making Services Work for Poor People. Overview. – Washington D.C.: The World Bank, 2008. – 26 p.
52. World Economic Outlook, May 1998: Financial Crises: Causes and Indicators / International Monetary Fund. – 1998. – 238 p.